

Sygn. akt II CZ 45/17

POSTANOWIENIE

Dnia 27 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Owczarek (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSA Bogusław Dobrowolski (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi E.G. i S.G.

o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem
Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 lipca 2013., sygn. akt I ACa .../13
wydanym w sprawie z powództwa E.G. i S.G.

przeciwko T.K., P.W., K.W.

i M.N.

o ustalenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 27 czerwca 2017 r.,

zażalenia powodów (skarżących) E.G. i S.G.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 29 listopada 2016 r., sygn. akt I ACa .../16,

**oddala zażalenie i odstępuje od obciążania powodów
kosztami postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Pismem z 28 września 2016 r. powodowie E. G. i S. G. wniesli o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 3 lipca 2013 r. (sygn. I ACa ../13), oddalającym apelację powodów od wyroku Sąd Okręgowego w [...] z dnia 14 grudnia 2012 r. Powodowie domagali się przeprowadzenia dowodu z zeznań świadka J. N. oraz zmiany zaskarżonego wyroku w sposób wskazany w skardze. Jako podstawę skargi powodowie wskazali art. 403 § 2 k.p.c., twierdząc, że w sprawie istnieją okoliczności oraz środki dowodowe mogące mieć wpływ na wynik sprawy, a z których nie mogli skorzystać w poprzednim postępowaniu. Dotyczy to możliwości podstępnego działania Jerzego Nackowicza, które skutkowało złożeniem przez powodów oświadczenia woli o udzieleniu pełnomocnictwa M.N. pod wpływem błędu, a w konsekwencji wadliwości dalszego pełnomocnictwa udzielonego T.K., a także umowy sprzedaży lokalu mieszkalnego. Okoliczności te należałoby przeanalizować na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a nadto w oparciu o dodatkowy środek dowodowy z przesłuchania świadka J. N., co pozwoliłoby zweryfikować stanowisko procesowe pozwanej M. N. oraz rozważyć ewentualność podstępu osoby trzeciej.

Powodowie twierdzili, że z przytoczonych w skardze o wznowienie postępowania okoliczności nie mogli skorzystać w poprzednim postępowaniu, ponieważ ten aspekt sprawy pozostawał poza przedmiotem rozważań sądu orzekającego. Zdaniem powodów, w prawidłowym ustaleniu stanu faktycznego pomocny mógłby okazać się fakt toczącego się postępowania karnego wobec J. N. Postępowanie dowodowe sądu drugiej instancji ogniskowało się na kwestii, czy M. N. miała wiedzę, że jej syn nie spełni obowiązku wobec pożyczkodawcy, a mimo to nakłaniała powodów do udzielenia pełnomocnictwa i zabezpieczenia stosunku obligacyjnego. Tymczasem, w ocenie skarżących, zasadne było przeanalizowanie nie tylko podstępu M. N., ale przede wszystkim podstępu osoby trzeciej, w rozumieniu art. 86 § 2 k.c., tj. J. N.

Powodowie uzasadniając zachowanie terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania wskazali, że dopiero na skutek udzielonej pomocy prawnej przez wyznaczonego im pełnomocnika z urzędu dostrzegli okoliczności faktyczne dotyczące działań J. N. w kontekście toczącego się postępowania. Ponadto podnieśli, że ze względu na podeszły wiek i nieznajomość przepisów nie byli w stanie „wychwycić” znaczenia dokonywanych ustaleń faktycznych na etapie postępowania odwoławczego.

Zaskarżonym przez powodów postanowieniem z dnia 29 listopada 2016 r. Sąd Apelacyjny w [...] odrzucił skargę powodów oraz zasądził koszty nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi. Oceniając skargę powodów jako niedopuszczalną, wyjaśnił, że zgodnie z art. 403 § 2 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania w razie późniejszego wykrycia prawomocnego wyroku, dotyczącego tego samego stosunku prawnego albo wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Możliwość wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. jest uzależniona przy tym od zaistnienia łącznie trzech przesłanek: wykrycia po uprawomocnieniu się wyroku nowych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które istniały w czasie postępowania, ale nie zostały w nim powołane, możliwości ich wpływu na wynik sprawy oraz niemożności skorzystania z nich przez stronę w poprzednim postępowaniu.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że nowe okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, to takie fakty, z których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu prawomocnie zakończonym. Przepis art. 403 § 2 k.p.c. obejmuje fakty nieujawnialne albo stronie nieznanne i dla niej niedostępne. Fakty natomiast ujawnialne, czyli te, które strona powinna znać, tj. miała możliwość dostępu do nich, nie są objęte hipotezą tego przepisu. Z kolei niemożność skorzystania w poprzednim postępowaniu z określonych okoliczności faktycznych lub środków dowodowych nie zachodzi w sytuacji, gdy istniała obiektywna możliwość powołania ich w tym postępowaniu, a tylko na skutek opieszałości, zaniedbania, zapomnienia, czy błędnej oceny potrzeby ich powołania, strona tego nie uczyniła.

Sąd Apelacyjny odnosząc się do okoliczności dotyczących podstępного, w ocenie skarżących, działania J. N. oraz dowodu z przesłuchania go w charakterze świadka wskazał, że powinnością powodów było zgłoszenie wszystkich wniosków dowodowych w tym zakresie na etapie postępowania rozpoznawczego, czy to przed sądem pierwszej, czy drugiej instancji. Brak skorzystania w poprzednim postępowaniu z powołanego w skardze środka dowodowego, jak również zaniechanie podniesienia okoliczności ewentualnego podstępного działania osoby trzeciej, uznał za wynik nieprawidłowego dbania powodów o swoje interesy, ich zapomnienia, zaniedbania, czy w końcu przyjęcia błędnej strategii procesowej i w konsekwencji niedostrzeżenie znaczenia tego rodzaju twierdzeń czy dowodu.

Zdaniem Sądu rozpoznającego skargę zgłoszony na tym etapie postępowania wniosek dowodowy nie ma charakteru „nieujawnialnego” w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c. Nic nie stało bowiem na przeszkodzie jego złożeniu w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym. Za nową okoliczność - uzasadniającą wznowienie postępowania w sprawie, nie sposób również uznać faktu toczącego się postępowania karnego przeciwko J. N. Powyższe było bowiem znane zarówno stronom, jak i Sądowi, już na etapie rozpatrywania przedmiotowej sprawy. Twierdzenia skarżących w tym zakresie są więc jedynie próbą zakwestionowania ustaleń i rozważań prawnych poczynionych przez Sąd odwoławczy w wydanym orzeczeniu.

Sąd Apelacyjny nie zgodził się z argumentem skarżących, że z okoliczności podniesionych w skardze nie mogli oni skorzystać w poprzednim postępowaniu, ponieważ aspekt ten pozostawał poza przedmiotem jego rozważań. Sąd rozpoznający daną sprawę orzeka na podstawie twierdzeń i dowodów przedstawionych przez strony. Skoro powodowie nie powoływali okoliczności podstępu osoby trzeciej w rozumieniu art. 86 § 2 k.c. w toku postępowania rozpoznawczego, to Sąd orzekający nie miał obowiązku kwestii tej badać, tym bardziej, że powodowie w toku procesu byli reprezentowani przez ustanowionego dla nich zawodowego pełnomocnika z urzędu.

Sąd Apelacyjny wskazał także, że równoważną przyczyną odrzucenia skargi jest fakt niezachowania przez powodów trzymiesięcznego terminu do jej wniesienia - liczonego od dnia uzyskania przez stronę wiedzy o podstawie wznowienia (art. 407 § 1 k.p.c.). Nie uwzględnił twierdzeń powodów, jakoby o powyższych przesłankach wznowienia dowiedzieli się dopiero w momencie udzielenia im pomocy prawnej przez ustanowionego z urzędu pełnomocnika celem sporządzenia przedmiotowej skargi o wznowienie postępowania. W toku postępowania przed Sądem Okręgowym, a następnie Sądem odwoławczym, powodowie także byli reprezentowani przez przyznanego im z urzędu procesjonalnego pełnomocnika. Tym samym zasłanianie się przez skarżących brakiem możliwości działania z uwagi na ich podeszły wiek oraz nieznajomość przepisów prawa i obowiązujących procedur jest całkowicie bezpodstawne. Sąd Apelacyjny uznał, że o podnoszonych w skardze okolicznościach, strona miała, a przynajmniej mogła mieć wiedzę już na etapie prowadzonego postępowania rozpoznawczego. Wówczas miała również możliwość zgłoszenia wniosku dowodowego w postaci przesłuchania J. N., co oznacza, że trzymiesięczny termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania został przez stronę niewątpliwie przekroczony.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał, że wszystkie wskazane przez powodów okoliczności dla uzasadnienia skargi o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem tegoż Sądu z dnia 3 lipca 2013 r. bądź to nie wpisują się w ustawowe podstawy wznowienia przewidziane w art. 403 § 2 k.p.c., bądź zostały powołane z uchybieniem terminu, o którym mowa w art. 407 § 1 k.p.c.

Powodowie zaskarżyli w całości ww. postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] zarzucając Sądowi drugiej instancji naruszenie art. 410 § 1 w zw. z art. 403 § 2 k.p.c. przez:

a) wadliwe uznanie, że okoliczności faktyczne odwołujące się do podstępnych działań J. N. nie miały waloru nowości w rozumieniu przepisu art. 403 § 2 k.p.c., podczas gdy powodowie powzięli wiadomość o tych okolicznościach i wpływie tych okoliczności na ich sytuację prawną dopiero po prawomocnym zakończeniu postępowania;

b) przyjęcie, że środek dowodowy z przesłuchania świadka Jerzego Nackowicza nie miał waloru nowości w rozumieniu przepisu art. 403 § 2 k.p.c., podczas gdy powodowie w toku postępowania rozpoznawczego nie wiedzieli i nie mogli wiedzieć o tym, że wnioskowany świadek – J. N. był „nośnikiem informacji” o okolicznościach wywołania podstępem przedmiotowego błędu.

Ponadto powodowie zarzucili naruszenie art. 410 § 1 w zw. z art. 407 k.p.c. polegające na wadliwym uznaniu, że skarżący uchybili terminowi do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, podczas gdy termin dla skarżących rozpoczął swój bieg w momencie, gdy byli w stanie w sposób obiektywny spostrzec przesłanki wznowieniowe, a mianowicie dostrzec okoliczności podstępnego wywołania błędu co do dokonanej czynności prawnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Powodowie oparli swą skargę o wznowienie postępowania na przewidzianej w art. 403 § 2 k.p.c. podstawie, według której można żądać wznowienia postępowania w razie wykrycia takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu. Nowe okoliczności faktyczne lub środki dowodowe to tylko takie, z których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu prawomocnie zakończonym. Należą do nich fakty i dowody, które poza przesłanką ich nieujawnienia w postępowaniu prawomocnie zakończonym powinny być dla strony skarżącej nieujawnialne, tj. takie, o których istnieniu strona nie wiedziała i nie mogła wiedzieć (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2005 r., III CZ 134/04, niepubl.). Z kolei fakty i dowody ujawnialne, czyli te, które strona powinna znać (miała możliwość dostępu do nich), nie są objęte hipotezą art. 403 § 2 k.p.c. Nie są to również okoliczności i dowody jawne z materiału poprzedniego postępowania ani też pominięte przez stronę z powodu opieszałości, zaniedbania, zapomnienia lub błędnej oceny potrzeby ich powołania (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2015 r., I CZ 110/14, niepubl.; z dnia 26 lutego 2015 r., III CZ 5/15, niepubl.; z dnia 18 grudnia 2013 r., I CZ 109/13, niepubl.; z dnia 2 marca 2012 r., II CZ 200/11, niepubl.).

W literaturze trafnie wskazuje się, iż uzależnienie skuteczności skargi od tego, że strona nie mogła skorzystać z okoliczności faktycznych lub środków

w prawomocnie zakończonym postępowaniu stanowi wyraz ogólnego założenia, że na stronach spoczywa ciężar należytego przygotowania (dotyczy to głównie strony powodowej) i starannego prowadzenia (odnosi się to zarówno do strony powodowej, jak i strony pozwanej) postępowania z punktu widzenia gromadzenia i dostarczania sądowi materiału faktycznego i dowodowego. Nie powinna mieć możliwości żądania wznowienia postępowania strona, której można postawić skutecznie zarzut, że nie dochowała należytej staranności procesowej, przygotowując lub prowadząc postępowanie, a nawet że prowadziła postępowanie w złą wiarę, nie przedstawiając znanych jej wcześniej okoliczności faktycznych lub środków dowodowych. Skarga obejmująca wskazaną podstawę nie ma służyć naprawieniu błędów stron popełnionych przez nie przy przygotowaniu lub prowadzeniu prawomocnie zakończonego postępowania, lecz stworzyć im tylko możliwość skorzystania z takich okoliczności faktycznych lub środków dowodowych, których powołanie w tym postępowaniu nie było możliwe.

Treść uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wskazuje, że Sąd Apelacyjny miał na uwadze przedstawione zasady dotyczące oceny powołanej w skardze podstawy wznowienia postępowania. Prawidłowo uznał, że nieskorzystanie w poprzednim postępowaniu z dowodu z przesłuchania w charakterze świadka J. N. było wynikiem niewłaściwego dbania o swoje interesy, przyjęcia błędnej strategii procesowej i niedostrzeżenia znaczenia tego dowodu dla wykazania jego podstępного działania. Zgodzić się należy z Sądem Apelacyjnym, że dowód ten nie był nieujawnialny w rozumieniu art. 403 § 2 k.p.c., ponieważ nie było przeszkód, aby go powołać w poprzednim postępowaniu. Wniosku tego nie podważa toczące się postępowanie karne przeciwko J. N. ponieważ znane to było na etapie merytorycznego rozpatrywania sprawy. Wreszcie nieskutecznie powodowie powoływali się na niemożność podniesienia wskazanych w skardze okoliczności, które nie były przedmiotem badania Sądów meriti. Sądy te rozpoznały sprawę w zakresie twierdzeń i dowodów przedstawionych przez strony, które nie odnosiły się do podstępu osoby trzeciej (art. 86 § 2 k.c.). Dlatego kwestia ta nie była przez nie badana.

Samo sformułowanie podstawy wznowienia w sposób odpowiadający przepisom art. 401-403 k.p.c. nie oznacza przy tym oparcia skargi na ustawowej przyczynie wznowienia, jeżeli już z jej uzasadnienia wynika, że w rzeczywistości nie występuje (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2017 r., V CZ 13/17, niepubl.). Taka sytuacja występuje w niniejszej sprawie. Powodowie wprowadzili powołali się na podstawę wznowienia postępowania, wskazując na kwestię niezbadaną przez Sady meriti i dowód dotychczas nieprzeprowadzony, to jednak już z uzasadnienia skargi wynika, że przy dochowaniu przez nich należytej staranności mogło to być przedmiotem poprzedniego postępowania. Zatem powołana przez nich podstawa w rzeczywistości nie występuje.

Podobnie należy ocenić stanowisko Sądu Apelacyjnego odnośnie do uchybienia przez powodów trzymiesięcznego terminu do wniesienia skargi (art. 407 § 1 k.p.c.). Trafnie Sąd ten zwrócił uwagę na to, że byli oni w poprzednim postępowaniu reprezentowani przez zawodowego pełnomocnika i w związku z tym nieskutecznie obecnie powołują się na niezdolność właściwej oceny wszystkich pominiętych okoliczności sprawy i ich znaczenia dla rozstrzygnięcia. Powodowie powinni byli mieć wiedzę na ten temat na etapie postępowania rozpoznawczego i wówczas przejawić stosowną inicjatywę.

Z podanych względów Sąd Najwyższy uznał, iż Sąd Apelacyjny odrzucając skargę o wznowienie postępowania, nie naruszył art. 410 § 1 k.p.c. Dlatego zażalenie powodów zostało oddalone na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zdanie pierwsze w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. Sąd Najwyższy odstąpił od obciążania powodów kosztami postępowania zażaleniowego na podstawie art. 102 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c., mając na uwadze ich trudną sytuację materialną.

jw

kc